

וירדו של אירדוט

בישראל. יש מיעוט לאומני קנאי, ששום כוח בעולם לא ישנה את השקפתו. יש מיעוט של שוחרי שלום מושבעים, ואני מקווה שגם הם לא יתייאשו.

מה שחסר בסרט הוא אותו חלק של הקהל הנמצא בין שני המיעוטים האלה, המקווה לשלום אך החפץ גם להחזיק בשטחים הכבושים. זהו הרוב הדומם. הוא יכול ללכת אחרי מיעוט זה או אחרי מיעוט זה. מנחם בגין הוכיח שאפשר להובילו בכיוון הלאומני, אנוור אל-סאדאת הוכיח שאפשר להובילו לעבר השלום.

על הציבור הזה, על הרוב הדומם של ישראל, נטושה המערכה. זהו הקרב האמיתי, הקרב על נפש ישראל. הוא יוכרע בשנים הקרובות.

ארידור, לא אריהרור

מספרים שסטאלין ביקש פעם לברר בעצמו מה העם הסובייטי חושב עליו באמת. הוא קיצץ את שפמו המפורסם, לבש בגדים מרופטים של מוזיק ונכנס לבית-מרזח. שם נכנס לשיחה עם שיכור זקן ושאל אותו לבסוף: "תגיד לי, חבר, מה אתה באמת חושב על סטאלין?"

האיש נחרד ונאלם. רק אחרי הפצרות רבות, מלוות בכוסיות של וורקה, נעתר. "בוא איתי", אמר, "ושם את אצבעו על פיו. אני לא יכול לדבר כאן!"

הוא משך את סטאלין לפינה אפלה בקצה הרחוב ואמר: "הישבע לי שלא תגלה לאיש מה שאני לך. אם זה ייודע, זה יהיה סופי. החברה יחסלו אותי!"

סטאלין המחופש נשבע. "אם כן, לחש חוקן, אגיד לך את האמת: אני רווקא בערו!" במשך שנים הרגשתי כך כלפי יורם ארידור. היינו יחד בכנסת, בשני קצוות האופוזיציה, והחלפנו לאיפעם דברים. ארידור נראה לי כאיש סביר למדי.

אולם הכל שנאו אותו. המזכירות, הקצרות, חברי הכנסת. הם טענו שהוא שחצן, יהיר, בלתי-נסבל.

אמרתי שלדעתי אין זו אלא תחפושת. ארידור, הסברתי, הוא אדם מופנם, שקשה לו ליצור מגע עם בני-אדם. אולי זה מפני שהוא גבוה כל-כך. יתכן שבהיותו ילד בלט בקרב הילדים האחרים, ושום ילד אינו אוהב להיות שונה מן הכלל. מה שנראה אצלו כשחצנות, סברתי, הוא בוראזי ביטוי לחוסר-ביטחון.

היו לי על כך ויכוחים לא-מעטים. נדמה לי שצדקתי. היה ברור לי שארידור אינו גאון הרור, אך בהחלט אדם בעל שכל ישר (דבר שהבדיל אותו לטובה ממה מעמיתיו). כאשר בגין מינה אותו, בתחילת כהונתו כראש הממשלה, כסגן-שר במשרד וכממונה (ומנית) על כמה משרדי-ממשלה אחרים, התפלאו רבים כשהסתבר כי ארידור מנהל את העניינים די הצלחה. לא תמהתי ראיתי בכך אישור לדעתי הקודמת.

אך כשהתמנה לפתע כשר-האוצר, היו לי ספקות עמוקים. תפקידו של שר-האוצר מחייב סגולות רבות, שיעוריקומה מעשי ואינטלקטואלי, תפיסה רחבה, נסיון כלכלי. בישראל, זהו התפקיד הקשה ביותר בממשלה. כימעט ואי-אפשר להצליח בו. גם פינחס ספיר הגדול, שהיה יחיד-בימינו, נכשל במיתון הגדול.

ההמשך הוא נחלת ההיסטוריה. לדעתי הסתחרר ארידור. הוטלה עליו אחריות עצומה, שהייתה גדולה ממדותיו. קל היה לשרלטאנים למכור לו תרופות-פלא. אחרי שהצליח ערבי הבחירות — לפחות למראית-עין — איבד, לדעתי, את חוש המידה. חוסר-הביטחון התחלף בביטחון-יתר, כפי שזה קורה בחיים.

ארידור

הסלע של יאנוש

כוכבו של יאנוש (האלוף אביגדור בן-גל) ררך במילחמת יוסי-הכיפורים ורדך במילחמת-הלבנון. במילחמה זו נחל מפלה טאקטית ואסטרטגית. טאקטית: הקרב על סולטאן-יעקוב. אסטרטגית: אי-ההגעה אל היעד (כביש ביירות-דמשק).

אחרי ששוחרר מצה"ל השמע הצהרה שהפיחה תיקווה ביונים. עוד אלוף מנגלה כינוה? אך מאז הוא משרד לדבר, וככל שהוא מרכה לדבר כן מתמעט החשק שלי לשמוע.

תחילה יצא בהגנה נלהבת על המלחמה. הוא החליט שהצלחנו "להכחיד את אש"ף". זה נכון — אם הכוונה היא להחליש את אש"ף המתון, המוכן לשלום, ורחיפת האירגון לזרועות סוריה הקיצונית. אחר-כך יצא בהגנה נלהבת על סעד הרדא. ההרפתקן השימושי הפך, כפיו, פטרוט לכנוני רגול ומנהיג בחסר.

השבו, אחרי הפיגוע בנחתיים האמריקאים בכירות, השמע הערכה המעידה על בורות מחרידה לגבי הרמוקרטיה האמריקאית. הוא הורה בחציפה שמילחמת-הלבנון הסתיימה בניצחון סורי, אך טען שניצחון זה יקטן אם האמריקאים יישארו בכירות. הכל נאמר כפשטות נאיבית מפליאה. נראה כי האווירה בצה"ל, בתקופת רפאל איתן, לא טיפחה קצין ישראלי מתוחכם. שמעתי שאנוש קיבל מחצבה ליד חברון, שבה יכבוש פועלים כבושים סלעים כבושים. כדאי לתלות עליה שלט: ריבור בסלע, שתוקה בתרי.

היה זה יום יפה להפליא. מילכד ענן קטן וציורי פה ושם, היו שמי אירופה נקיים. הראות היתה מצויינת. מגובה של 30 אלף רגל (כ-10 קילומטרים) יכולנו לראות שלוש ארצות במבט אחד. את פיסגת המון-בלאי ראינו ממרחק של כמה מאות קילומטרים. את מינכן ראינו מאוסטריה, ממרחק של יותר מ-200 קילומטרים — ממרחק שבין תל-אביב וציריך.

בספרי היסטוריה הצבאית קראתי הרבה על מיצר ליוניאנה — השער הצפוני המסורתי לפלישה ליוגוסלביה. כאן פרצו גם הגייסות של היטלר אל ארץ הסלבים הרומיים. מתוך הסתכלות במפות לא הבנתי מעולם מרוע. אך כאן, מתא-הטייס, זה היה ברור לגמרי. המיצר הארוך והירוק הוא עמק, המתפתל לאורך עשרות רבות של קילומטרים בין ההרים הגבוהים, כאילו נבנה למען טוריישיריון פולשים.

הייתי רוצה לאמר: הנה, עור עצמו ממחיש את רוח-התפיסה של טייס. הוא ראה כיצד נפתחים שערי-שמיים עם כוואו של אנוור אל-סאדאת, ושינה בכיוון את השקפת-עולמו.

אבל, למרבה הצער, יש גם דוגמות הפוכות. לפחות שני מפקדים של חיל-האוויר — דן טולקובסקי ובני פלר — מצטיינים גם במעוף של חפרפרת, ויש להם רוח-האופקים של נמלה.

אך נניח לפוליטיקה. אני מחבב, בדרך כלל, טייסים. אני אוהב את האווירה העניינית, המיקצועית, הרגועה, בתא-הטייס. אינני מכיר טייסים של אומות אחרות, אך אני אוהב את רוחם של טייסים ישראליים: אותה מוזיגה של חוש-אחריות וחוסר-פורמליות, גישה עניינית וחסרת בולשיט, המציינת את האופי הישראלי במיטבו.

הם מתלוצצים, משוחחים על הא ועל דא, עושים אוטומטית את המוטל עליהם — אך אתה מרגיש שבהרף-עין הם יכולים לעבור, בשעת-הצורך, למצב-הירום. יש ברגיעה זו משהו של קפיץ-פלדה מתוח.

כשאתה חושב על כך שבחורים אלה, טייסים-קרבניים לשעבר, מחזיקים בידיהם ממש את חייהם של מאות בני-אדם, אתה מסוגל לפרגן להם את משכורתיהם.

יעל ויורם:

הקרב האמיתי

כסמינר הגרמני ראיתי סרט מעניין על הארץ. שוהרט בירי צמד בימאים, אחד גרמני ואחד פיני.

השניים סיפרו לפני שמונה שנים את סיפור המדינה באמצעות שלושה אנשים — צעירה ישראלית שאיבדה את בעלה במלחמת ששת-הימים, מתנחל ישראלי בגוש-עציון וערבי מכפר טייבה, שעבד בבית-החרושת תל-אביב. בין קיטעי-הראיונות שוכנו קטעי-יומן היסטוריים, שהסבירו את הרקע.

לאחרונה חזרו השניים לארץ וריאינו את אותם השלושה שוב, כדי לראות כיצד התפתחו בינתיים. הם חיברו את שני הסרטים לאחד.

יעל, האלמנה הצעירה, ריברה או על השלום, על הערכים החלוציים, על הצורך להקים חברה ישראלית מתקדמת. בינתיים התחנתה מחדש, ילדה שני ילדים. היא מרכיבה עתה משקפיים. הצברית החנינית, שריברה לפני שמונה שנים בלהט בה רב, היתה לאשה מיושבת. יש לה חיים חדשים. אבל היא דבקה ברעיונותיה, מדברת על הפגנות-השלום שבהן השתתפה ומתעבת את הימין הלאומני.

יורם, שהיה מתנחל צעיר בגוש-עציון, הפך בינתיים בעל בעמיו. בביתו בגוש הוא מגדל את ילדיו, כולם רתים למהדרין. אשתו מסתירה את שערותיה מתחת למיטפתח-ראש. הוא עצמו הפך עסקן דתי. אם היה קיצוני לפני שמונה שנים, הרי הוא עכשיו קיצוני שנעתיים. הקהל הגרמני, ששמע את דבריו, נחרד עד למעמקי נפשו. הם הוכירו לו רברים מן העבר הגרמני הלא-רחוק. הצעיר הערבי הוא היחיד שהשתנה. לפני שמונה שנים דיבר עברית. עכשיו הוא מברר ערבית ומעלה את הבעיה הפלסטינית. כשנשאלתי לדעתי על הסרט אמרתי: זוהי תמונה נאמנה, אך לא שלמה. שני היהודים — יעל ויורם — מייצגים שני מיעוטים

אני חייב להתוודות. לא נעים לי. באמת לא. אני יודע שמחר יצביעו עלי באצבעות וישמיצו אותי בגלוי ומאחרי גב.

אבל אין ברירה. אני חש בחובה לטהר את עצמי באמצעות וידוי.

לפני כמה שנים הרווחתי קצת כסף בחו"ל, ועלה על דעתי שכראי להחזיקו שם. אני נוסע מדי פעם לאירופה, ונוח להחזיק שם סכום מסוים לכל צרה שלא תבוא.

הייתי בציריך. טיילתי לאורך רחוב-התחנה. מתנשאים שם כמה ארמונות, הנראים כמו היכלי-מלכות או בנייני-אופרה, אך הנושאים שלטים של בנקים. בחרתי באקראי באחד מהם ונכנסתי. אמרתי לפקיד בעל חליפה של קברן והבעת-פנים של ארכי-הגמון שאני ר, ושברצוני לפתוח חשבון.

בארמון שררה דממה של קתדרלה. הפקיד גילה לי, כמעט בלחש, לאן עלי לגשת.

באחד האולמות האחוריים, כאילו מאחרי המיזבח, ניגשתי אל הדלפק המסומן. גברת צעירה ותמירה. בעלת תסרוקת בלונית קפרנית ועיניים כחולות כצבע הים, שאלה אותי לחפצי. הסברתי לה שברצוני להפקיד סכום מסוים.

אחרי שהחתימה אותי בחגיגות רבה על טפסים רבים שאלה: "האם ארוני רוצה שנשלח לו הודעות על מצב החשבון?"

"בוודאי", אמרתי בתמהמה. "לאן?"

"לבית", אמרתי, ופירטתי את כתובתי בתל-אביב.

"ארוני אינו מבין", חזרה הגברת הצעירה בסבלנות, "אני שואלת לאן לשלוח הודעות על מצב החשבון."

השבתי שהבינתי אותה היטב, וכי אבקש לשלוח את כל ההודעות והמיסמכים לביתי.

"תל-אביב?" שאלה בתדהמה, "ישראל?" אישרתי זאת.

היא שלחה כי מבט מזור, ביקשה סליחה ונעלמה מאחרי אחת הדלתות. עזבוני כמה ראות חזרה בחברת גבר רציני מאוד בגליה-עמידה, שמרד קות במבט כוחן. חוששני שיש כאן אי-הבנה, אמר, והסביר לי את כל העניין מחדש.

כשהחזרתי על תשובתי הקודמת ביקש ממני להמתין, ונעלם יחד עם הגברת. בינתיים התחלתי לחשוש. שמה ויפיעו בכל רגע שני גברתנים בחלוקים לבנים, ויבקשו ממני להילוות אליהם מבלי לגרום לאי-נעימות?

לבסוף חזרה הגברת התמירה לבדה ואמרה שהכל בסדר. חתמתי, ומסרתי את 3000 הדולארים שהיו בידי.

בשובי לארץ ביקשתי את פרקליטי להודיע לשלטון המוסמך שהשמשתי בכותבי החוקות לפתוח חשבון בסך 3000 דולארים בבנק זר, ומסרתי את מיספר החשבון. מאז אני מקבל מדי פעם הודעות מן הארמון בציריך. מצב החשבון לא השתנה, וכימעט שכחתי שיש לי אוצר כזה.

נזכרתי בו השבוע, כשקראתי בעיתון כי בעשר השנים האחרונות הודיעו 45 (ארבעים וחמישה) ישראלים על חשבונות שהם מחזיקים בחו"ל.

רכבות ישראלים, המחזיקים חשבונות בשווייץ ובמקומות אחרים, בוודאי קראו את הידיעה הזאת כבון עמוק. 45 מטומטמים. 45 פרייארים. הם שאלו את עצמם: מי הם ה-45 האידיוטים האלה? גם לי יש שאלה. מי הם ה-44 האחרים?

לטוס ברקיע השביעי

זה היה ביום א', 28 באוגוסט. סתתי לז'נבה, כדי להשתתף בוועידת-האר"ם על שאלת פלסטין.

בבוקר, כשעליתי לטוס, היתה הארץ רגועה. הכל התכוננו לחגים. ידעתי שזהו זמן טוב להעדר מן הארץ במשך כמה ימים, שהרי שום דבר חשוב אינו יכול להתרחש בימים האחרונים שלפני ראש-השנה.

בצהריים, כשהגעתי ל-ז'נבה, שמעתי שמנחם בגין התפטר. בארץ רערו אמות-הסיפים. לפני שבועיים הוזמנתי להרצות כסמינר של הכנסיה הפרוטסטנטית בגרמניה. זה היה ביום החמישי, ה-13 באוקטובר. התכוונתי לשהות בחו"ל במשך שלושה ימים, בסריה-כל.

מה יכול לקרות בשלושה ימים? לא כלום! עליתי לטוס, כשליבי עליו רגוע.

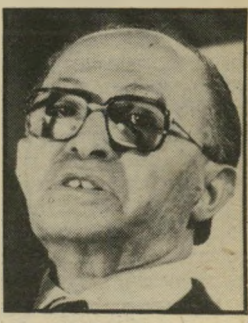
טייס נחמד הוזמן אותי לתא-הטייס, ושם שמעתי את החדשות. יורם ארידור הציע נלהב בישראל את הדולאר האמריקאי כהילך חוקי. בארץ בוקה ומבוקה ומבולקה. בפראנקפורט שמעתי שיוורם ארידור התפטר.

כשסיפרתי על כך לכמה מידידי, הם הפצירו בני. "סע לחו"ל! סע! סע!"

מבט מתא-הטייס

עור וייצמן אמר לי פעם שהטייסים הם עם מסוג אחר. הם רואים את העולם מוויית אחרת, וממילא יש להם השקפת-עולם אחרת.

במשך שעה בתא-הטייס הבנתי למה הוא מתכוון.

בגין